

Bandnate

NE NA LC DD NT **VU** EN CR RESårbar (VU)
A2ab+4ab

Klass: Liliopsida (enhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Alismatales (svaltingordningen), **Familj:** Potamogetonaceae (nateväxter), **Släkte:** *Potamogeton* (natar), **Art:** *Potamogeton compressus* - bandnate L.
Synonymer: *Potamogeton zosterifolius* Schumach.

Kännetecken

Bandnate är en av de smalbladiga natearterna och bland dem en av de största och kraftigaste. Stjälken kan bli upp emot 1 m lång. Den är rikt grenig och plattad med tydliga vingkanter med skarpa sidor. Flytblad saknas; de nedsänkta bladen är jämbreda och ungefär 5 mm breda, medan längden kan bli ända upp till 20 cm. De ger ett mörkgrönt - brunaktigt intryck. Bladspetsen är trubbig med en tydlig spets. Strax före bladspetsen löper de talrika, fina nerverna samman. Bandnate har inga jordstammar, men den kan övervintra med kraftiga vinterknoppar (turioner), som anläggs i bladvecken. Dessa lossnar och sjunker till botten för att gro kommande vår. Snärpslidan är trubbig, 2–5 cm lång, genomskinlig med en brunaktig ton. Blomaxet är ganska långskaftat och 1–2,5 cm långt med 7–9 tätt ställda blomkransar. Frukterna 3–4 x 2–3 mm med en liten böjd udd och något knölig ås på ryggsidan. Bandnate är ganska lätt att skilja från övriga smalbladiga natearter på den brungröna färgen och den platta, vingkantade stjälken.

Utbredning och status

Bandnate finns på enstaka lokaler i flertalet svenska landskap upp till norra Dalarna - Ångermanland samt i Västerbotten och Norrbotten. Vanligast förefaller den vara i Uppland-Södermanland (ett 70-tal lokaler). Även i Norrbotten är arten tämligen väl spridd och finns troligen på minst ett 20-tal lokaler. Den tycks saknas i Blekinge, Halland, på Öland och Gotland. Bedömningar av vattenväxternas status blir ofta ganska osäkra, men det förefaller klart att bandnate har gått tillbaka. I Gästrikland har den bara återfunnits på en av åtta gamla lokaler, trots mångårig inventering. I Skåne finns den nu bara i Helge å och ytterligare två vattensystem. I flera landskap är den dåligt eftersökt de senaste decennierna. I Danmark uppfattas den som en art som gått tillbaka kraftigt under 1900-talet. Bandnate är en circumpolär art med utbredning över i stort sett hela Europa, i Asien och Nordamerika.

Ekologi

Bandnate växer i näringsrika sötvatten: sjöar, tjärnar, dammar och åar i lugnt vatten. Den finns huvudsakligen i vatten med kalkrika bottenavlagringar och trivs ej i de mest näringsfattiga sjöarna. Dessutom växer den i svagt brackvatten, t.ex. vid älv- och åmynningar, bl.a. i en fjärd vid Ångermanälvens mynningsvik. Överallt tycks den vara fåtalig.

Hot

Bandnatens nedgång beror antagligen i första hand på förändringar av vattnets kvalitet, främst av eutrofiering med ökande kvävebelastning. Detta resulterar bl.a. i ökad påväxt av epifytiska alger, en del av dem i form av fina trådar, något som hämmar natens tillväxt. Möjligen kan den också konkurreras ut av mera snabbväxande undervattensväxter. Dessutom drabbas den hårt av betet av stora simfåglar, framför allt kanadagäss.

Åtgärder

En allmän målsättning bör vara att bevara vattenkvaliteten i de sjöar där bandnaten växer. Kraftig avskjutning av kanadagäss kan också förbättra situationen för den. Gamla lokaler bör återinventeras. Ett åtgärdsprogram för bandnate ska upprättas och det kommer att ge förslag på fler lämpliga åtgärder. Arten bör övervakas av floraväktare.

Övrigt

Utländska namn - DK Baendel-vandaks, FI: litteävita, NO: bendeltjønnaks, GB: Grass-wrack Pondweed.

Naturvård

Konventioner: Typisk art i 3150 Naturligt näringsrika sjöar (Boreal region (BOR) och Kontinental region (CON))

Åtgärdsprogram: Under produktion

Litteratur

Almquist, E. 1929. Upplands vegetation och flora. Acta Phytogeogr. Suec. 1.

Bertilsson, A. m fl 2002. Västergötlands flora. Lund.

Lagerberg, T. 1957. Vilda växter i Norden I, 3:e uppl.

Løjtnant, B. & Worsoe, E. 1977. Foreløbig status over den danske flora. Aarhus.

Moeslund, B. & al. 1990. Danske vandplanter. Miljønyt 2.

Olsson, K.-A. 2000. Gamla bekanta - nya vänner. Lunds Botaniska Förening, medlemsblad 2000:3.

Pedersen, A. 1976. Najadaceernes, *Potamogetonaceernes*, Ruppiaceernes, Zannicheliaceernes og Zosteraceernes udbredelse i Danmark. Bot. Tidsskr. 70: 203–262.

Preston, C. D. 1995. Pondweeds of Great Britain and Ireland. BSBI Handbook 8.

Rydberg, H & Wanntorp, H.-E. 2001. Sörmlands Flora. Botaniska Sällskapet i Stockholm.

Samuelsson, G. 1934. Die Verbreitung de höheren Wasserpflanzen in Nordeuropa. Acta Phytogeogr. Suec. 6.

Författare

Lena Jonsell 2000, Rev. Margareta Edqvist 2006.